

TADEUSZ ZAJĄC

Zakład Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych PAN, Kraków

Ptaki Beskidu Sądeckiego

Wiadomości o faunie ptaków Beskidu Sądeckiego są do-
syć skromne. Najwięcej danych zawiera praca Niezabit-
owskiego z 1903, która ma już znaczenie historyczne.
Współczesna literatura ogranicza się do doniesień o występo-
waniu pojedynczych gatunków (Kwiatk 1963, Stra-
wiński 1963, Danecki 1965) lub ankiet (Dobrowol-
ski i in. 1962, Wiltowski 1968). Jediną próbą szersze-
go opracowania awifauny tego obszaru jest praca Głow-
acińskiego (1972).

Beskid Sądecki znajduje się w sąsiedztwie dość dużych
aglomeracji miejskich, a ponieważ jest atrakcyjny dla tury-
styki i wypoczynku, podlega stale narastającej antropopresji.
Odbija się to ujemnie m. in. na awifaunie tego terenu, toteż
poznanie tej grupy zwierząt może przyczynić się do ograni-
czenia niekorzystnych wpływów człowieka na biocenozę,
a w następstwie tego do zachowania i ochrony najcenniej-
szych obszarów Beskidu Sądeckiego.

Dane o ptakach zostały zebrane w ciągu kilkudniowych
penetracji terenu: 27—30 stycznia 1990 (pasmo: Radziejowej
i Jaworzyny Krynickiej), 1—5 maja 1991 (dolina Popradu, pa-
smo Radziejowej), 31 maja — 2 czerwca 1991 (pasmo Jawo-
rzyny Krynickiej), 15—16 czerwca 1991 (okolice między Mu-
szyną a Leluchowem), 22—23 czerwca 1991 (pasmo Jaworzyny
Krynickiej) oraz 4 lipca 1991 (okolice między Tyliczem
a Krynicą).

Uzyskane materiały zostały pogrupowane wg następują-
cych środowisk: I — zurbanizowane (wsie i miasteczka), II —
rolnicze (pola uprawne i łąki z nielicznymi zabudowaniami),
III — doliny rzek (Popradu, Muszynki), IV — leśne.

Liczebność gatunków wyrażono w 4-stopniowej skali: 1 —
gatunek sporadyczny, 2 — rzadki, 3 — liczny, 4 — bardzo
liczny.

Podobnie określono kategorie lęgowości: a — brak podstaw do wnioskowania o gniazdowaniu, b — gniazdowanie niepewne (obserwacje śpiewających samców, par w środowisku dogodnym do gniazdowania, zalotów), c — gniazdowanie prawdopodobne (ptaki noszące materiał lub pokarm, wyróżnione podloty, puste gniazda), d — gniazdowanie stwierdzone (znaleziono zajęte gniazdo lub obserwowano niesamodzielne podloty).

Do opracowania pełnej listy gatunków wykorzystano nie tylko materiały zebrane przez autora w terenie, lecz także dane z „Atlasu ornitologicznego Polski południowo-wschodniej” (Walaś 1991) oraz dane z „Ptaków Polski” (Tomiałojć 1990). Materiały te wykorzystano też do porównania liczby gatunków ptaków Beskidu Sądeckiego z Beskidem Niskim i Bieszczadami.

Wyniki badań zestawione wg środowisk zostały zamieszczone w tab. 1. Lista gatunków stwierdzonych w Beskidzie Sądeckim w ciągu ostatniego dziesięciolecia w porównaniu z Beskidem Niskim i Bieszczadami jest ujęta w tab. 2. Poza

Ryc. 1. Sikora bogatka, jeden z najpospolitszych gatunków we wszystkich środowiskach Beskidu Sądeckiego. — Great Tit *Parus major*, one of the common species in each of the Beskid Sądecki habitats. Rys. K. Tylek

Tab. 1. Gatunki stwierdzone w Beskidzie Sądeckim. Objasnienia oznaczeń w tekście na s. 27—28

Lp.	Gatunek	Środowiska			
		zurbanizowane	łąk i pól	dolin rzek	leśne
1	2	3	4	5	6
1.	Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	—	—	1 a	1 a
2.	Trzmielojad <i>Pernis apivorus</i>	—	—	—	1 b
3.	Jastrząb goiębiarz <i>Accipiter gentilis</i>	—	—	—	1 a
4.	Krogulec <i>Accipiter nisus</i>	—	2 a	2 a	2 c
5.	Myszołów <i>Buteo buteo</i>	—	3 a	2 a	3 d
6.	Orlik krzykliwy <i>Aquila pomarina</i>	—	1 a	1 a	1 c
7.	Kobuz <i>Falco subbuteo</i>	—	1 a	—	—
8.	Jarząbek <i>Bonasa bonasia</i>	—	—	—	1 a
9.	Cietrzew <i>Tetrao tetrix</i>	—	—	—	1 a
10.	Kuropatwa <i>Perdix perdix</i>	—	2 b	—	—
11.	Derkacz <i>Crex crex</i>	—	2 b	—	—
12.	Brodziec piskliwy <i>Actitis hypoleucos</i>	—	—	2 b	—
13.	Gołąb grzywacz <i>Columba palumbus</i>	2 b	2 b	2 b	2 b
14.	Gołąb siniak <i>Columba oenas</i>	—	—	—	2 b
15.	Puszczyk zwyczajny <i>Strix aluco</i>	—	—	—	2 b
16.	Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	—	—	—	2 b
17.	Jerzyk <i>Apus apus</i>	3 a	2 a	3 a	—
18.	Dzięcioł zielonosiwý <i>Picus canus</i>	1 a	—	—	—

1	2	3	4	5	6
19.	Dzięcioł zielony <i>Picus viridis</i>	—	—	1 a	—
20.	Dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	—	—	—	2 b
21.	Dzięcioł duży <i>Dendrocopos major</i>	—	—	—	1 d
22.	Dzięcioł białogrzbisty <i>Dendrocopos leucotos</i>	—	—	—	2 d
23.	Jaskółka dymówka <i>Hirundo rustica</i>	4 d	3 d	3 a	—
24.	Jaskółka oknówka <i>Delichon urbica</i>	2 d	2 d	1 a	—
25.	Skowronek polny <i>Alauda arvensis</i>	—	3 c	—	—
26.	Świergotek drzewny <i>Anthus trivialis</i>	—	3 b	—	3 c
27.	Pliszka górską <i>Motacilla cinerea</i>	1 b	—	2 d	1 b
28.	Pliszka siwa <i>Motacilla alba</i>	3 c	2 b	3 d	—
29.	Szpak <i>Sturnus vulgaris</i>	3 d	3 c	2 a	—
30.	Sójka <i>Garrulus glandarius</i>	1 a	—	—	2 b
31.	Sroka <i>Pica pica</i>	1 a	1 a	—	—
32.	Orzechówka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	—	—	—	2 b
33.	Kawka <i>Corvus monedula</i>	1 a	—	—	—
34.	Gawron <i>Corvus frugilegus</i>	4 d	3 a	3 a	—
35.	Wrona <i>Corvus corone cornix</i>	2 b	2 b	2 d	2 b
36.	Kruk <i>Corvus corax</i>	1 a	1 a	—	2 c
37.	Strzyżyk <i>Troglodytes troglodytes</i>	—	—	—	4 c
38.	Pluszcz <i>Cinclus cinclus</i>	1 b	—	2 b	1 b
39.	Pokrzewka ogrodowa <i>Sylvia borin</i>	—	1 b	—	—

1	2	3	4	5	6
40.	Pokrzewka czarnobista <i>Sylvia atricapilla</i>	2 b	2 b	4 c	2 b
41.	Pokrzewka cierniówka <i>Sylvia communis</i>	1 a	4 b	3 b	—
42.	Piegża <i>Sylvia curruca</i>	2 b	—	—	1 b
43.	Piecuszek <i>Phylloscopus trochilus</i>	1 b	3 b	3 b	2 b
44.	Pierwiosnek <i>Phylloscopus collybita</i>	3 b	3 b	3 b	2 b
45.	Świstunka leśna <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	—	—	—	4 c
46.	Mysikrólik <i>Regulus regulus</i>	—	—	—	3 b
47.	Zniczek <i>Regulus ignicapillus</i>	—	—	—	3 b
48.	Muchołówka białoszyja <i>Ficedula albicollis</i>	—	—	—	2 b
49.	Muchołówka mała <i>Ficedula parva</i>	—	—	—	4 c
50.	Pokląskwa <i>Saxicola rubetra</i>	—	2 d	—	—
51.	Kopciuszek <i>Phoenicurus ochruros</i>	4 c	2 c	—	—
52.	Rudzik <i>Erithacus rubecula</i>	1 b	—	1 b	4 d
53.	Kwiczot <i>Turdus pilaris</i>	3 d	2 b	3 d	—
54.	Drozd obrożny <i>Turdus torquatus</i>	—	—	—	2 c
55.	Kos <i>Turdus merula</i>	1 a	1 a	—	2 b
56.	Drozd śpiewak <i>Turdus philomelos</i>	—	—	—	3 c
57.	Paszkot <i>Turdus viscivorus</i>	—	—	—	2 c
58.	Sikora uboga <i>Parus palustris</i>	—	—	—	2 a
59.	Sikora czarnogłowa <i>Parus montanus</i>	—	—	—	3 c
60.	Sikora sosnowka <i>Parus ater</i>	—	—	—	4 d

1	2	3	4	5	6
61.	Sikora modra <i>Parus caeruleus</i>	—	—	—	1 a
62.	Sikora bogatka <i>Parus major</i>	2 b	1 b	2 d	1 b
63.	Kowalik <i>Sitta europaea</i>	2 b	—	2 b	3 d
64.	Pelzacz leśny <i>Certhia familiaris</i>	—	—	—	2 d
65.	Wróbel domowy <i>Passer domesticus</i>	4 d	—	—	—
66.	Zięba <i>Fringilla coelebs</i>	4 c	4 b	4 b	4 d
67.	Kulczyk <i>Serinus serinus</i>	3 b	—	2 b	—
68.	Dzwoniec <i>Carduelis chloris</i>	2 b	2 b	—	—
69.	Szczygieł <i>Carduelis carduells</i>	1 b	3 c	3 b	—
70.	Makolągwa <i>Acanthis cannabina</i>	—	3 c	1 b	—
71.	Dziwonia <i>Carpodacus erythrinus</i>	—	—	1 b	—
72.	Krzyżodziób świerkowy <i>Loxia curvirostra</i>	—	—	—	2 c
73.	Gil <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	—	—	—	2 b
74.	Trznadel <i>Emberiza citrinella</i>	1 a	4 c	3 b	—
Ogółem		32	33	30	47

Tab. 2. Porównanie składu gatunkowego awifauny Beskidu Sądeckiego, Beskidu Niskiego i Bieszczadów (dane od 1980 r., na podstawie opracowań: Tomiałojćia (1990), Wałasza (1991) i badań własnych

Lp.	Gatunek	Beskid Sądecki	Beskid Niski	Bie- szczydy
1	2	3	4	5
1.	Czapla siwa <i>Ardea cinerea</i>	+	+	+
2.	Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	+	+	+
3.	Bocian biały <i>Ciconia ciconia</i>	+	+	+
4.	Łabędź niemy <i>Cygnus olor</i>	—	—	+
5.	Krzyżówka <i>Anas platyrhynchos</i>	+	+	+
6.	Głowienka <i>Aythya ferina</i>	—	—	+
7.	Trzmielojad <i>Pernis apivorus</i>	+	+	+
8.	Kania ruda <i>Milvus milvus</i>	—	—	—
9.	Gadożer <i>Circaëtus gallicus</i>	—	—	+
10.	Blotniak zbożowy <i>Circus cyaneus</i>	—	+	+
11.	Jastrząb <i>Accipiter gentilis</i>	+	+	+
12.	Krogulec <i>Accipiter nisus</i>	+	+	+
13.	Myszołów <i>Buteo buteo</i>	+	+	+
14.	Orlik krzykliwy <i>Aquila pomarina</i>	+	+	+
15.	Orlik grubodzioby <i>Aquila clanga</i>	—	+	+
16.	Orzeł stepowy <i>Aquila rapax</i>	—	+	—
17.	Orzeł przedni <i>Aquila chrysaëtos</i>	+	+	+
18.	Orzełek włochaty <i>Hieraaëtus pennatus</i>	—	+	+
19.	Pustułka <i>Falco tinnunculus</i>	+	+	+
20.	Kobuz <i>Falco subbuteo</i>	+	+	+
21.	Raróg <i>Falco cherrug</i>	+	—	—
22.	Sokół wędrowny <i>Falco peregrinus</i>	+	—	+
23.	Jarząbek <i>Bonasa bonasia</i>	+	+	+
24.	Cietrzew <i>Tetrao tetrix</i>	+	—	—
25.	Gluszczyk <i>Tetrao urogallus</i>	+	—	—
26.	Kuropatwa <i>Perdix perdix</i>	+	+	+
27.	Przeziórka <i>Coturnix coturnix</i>	+	+	+
28.	Bażant <i>Phasianus colchicus</i>	—	+	—
29.	Wodnik <i>Rallus aquaticus</i>	—	—	+
30.	Derkacz <i>Crex crex</i>	+	+	+
31.	Sieweczka rzeczna <i>Charadrius dubius</i>	—	+	+
32.	Czajka <i>Vanellus vanellus</i>	—	+	+
33.	Kszyk <i>Gallinago gallinago</i>	—	+	+
34.	Słonka <i>Scolopax rusticola</i>	+	+	+

1	2	3	4	5
35.	Rycyk <i>Limosa limosa</i>	—	+	—
36.	Krwawodziób <i>Tringa totanus</i>	—	—	+
37.	Brodzicz samotny <i>Tringa ochropus</i>	—	+	+
38.	Brodzicz piskliwy <i>Actitis hypoleucos</i>	+	+	+
39.	Mewa pospolita <i>Larus canus</i>	—	—	+
40.	Gołąb siniak <i>Columba oenas</i>	+	+	+
41.	Gołąb grzywacz <i>Columba palumbus</i>	+	+	+
42.	Sierpówka <i>Streptopelia decaocto</i>	+	+	+
43.	Turkawka <i>Streptopelia turtur</i>	+	+	+
44.	Kukułka <i>Cuculus canorus</i>	+	+	+
45.	Puchacz <i>Bubo bubo</i>	+	+	+
46.	Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>	—	—	+
47.	Półdzka <i>Athene noctua</i>	+	+	+
48.	Puszczyk <i>Strix aluco</i>	+	+	+
49.	Puszczyk uralski <i>Strix uralensis</i>	+	+	+
50.	Sowa uszata <i>Asio otus</i>	—	+	+
51.	Sowa błotna <i>Asio flammeus</i>	—	+	—
52.	Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	+	+	+
53.	Lelek <i>Caprimulgus europaeus</i>	+	+	+
54.	Jerzyk <i>Apus apus</i>	+	+	+
55.	Zimorodek <i>Alcedo attis</i>	+	+	+
56.	Żółna <i>Merops apiaster</i>	—	+	+
57.	Dudek <i>Upupa epops</i>	+	+	+
58.	Krętogłów <i>Jynx torquilla</i>	—	—	+
59.	Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	+	+	+
60.	Dzięcioł zielony <i>Picus viridis</i>	+	+	+
61.	Dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	+	+	+
62.	Dzięcioł duży <i>Dendrocopos major</i>	+	+	+
63.	Dzięcioł białoszyi <i>Dendrocopos syriacus</i>	—	+	—
64.	Dzięcioł średni <i>Dendrocopos medius</i>	+	+	+
65.	Dzięcioł białogrzbiety <i>Dendrocopos leucotos</i>	+	+	+
66.	Dzięciołek <i>Dendrocopos minor</i>	+	+	+
67.	Dzięcioł trójpalczasty <i>Picoides tridactylus</i>	+	+	+
68.	Dzierlatka <i>Galerida cristata</i>	—	+	—
69.	Lerka <i>Lullula arborea</i>	+	+	+
70.	Skowronek polny <i>Alauda arvensis</i>	+	+	+
71.	Brzegówka <i>Riparia riparia</i>	+	+	+

1	2	3	4	5
72.	Dymówka <i>Hirundo rustica</i>	+	+	+
73.	Jaskółka rudawa <i>Hirundo daurica</i>	—	—	+
74.	Oknówka <i>Delichon urbica</i>	+	+	+
75.	Świergotek polny <i>Anthus campestris</i>	—	+	—
76.	Świergotek drzewny <i>Anthus trivialis</i>	+	+	+
77.	Świergotek łąkowy <i>Anthus pratensis</i>	—	+	+
78.	Siwarnik <i>Anthus spinoletta</i>	—	—	+
79.	Pliszka żółta <i>Motacilla flava</i>	—	+	+
80.	Pliszka górską <i>Motacilla cinerea</i>	+	+	+
81.	Pliszka siwa <i>Motacilla alba</i>	+	+	+
82.	Pluszcz <i>Cinclus cinclus</i>	+	+	+
83.	Strzyżyk <i>Troglodytes troglodytes</i>	+	+	+
84.	Płochacz pokrzywnica <i>Prunella modularis</i>	+	+	+
85.	Płochacz halny <i>Prunella collaris</i>	—	—	+
86.	Rudzik <i>Erithacus rubecula</i>	+	+	+
87.	Słowik szary <i>Luscinia luscinia</i>	—	+	+
88.	Słowik rdzawy <i>Luscinia megarynchos</i>	+	—	+
89.	Kopciuszek <i>Pheonicurus ochruros</i>	+	+	+
90.	Pleszka <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	+	+	+
91.	Pokląskwa <i>Saxicola rubetra</i>	+	+	+
92.	Kląskawka <i>Saxicola torquata</i>	+	+	+
93.	Białorzytka <i>Oenanthe oenanthe</i>	—	+	—
94.	Drozd obroźny <i>Turdus torquatus</i>	+	+	+
95.	Droździk <i>Turdus illiacus</i>	+	—	—
96.	Kos <i>Turdus merula</i>	+	+	+
97.	Kwiczol <i>Turdus pilaris</i>	+	+	+
98.	Drozd śpiewak <i>Turdus philomelos</i>	+	+	+
99.	Paszkot <i>Turdus viscivorus</i>	+	+	+
100.	Świerszczak <i>Locustella naevia</i>	—	+	+
101.	Strumieniówka <i>Locustella fluviatilis</i>	+	+	+
102.	Rokitniczka <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	—	+	+
103.	Łozówka <i>Acrocephalus palustris</i>	—	+	+
104.	Trzcinniczek <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	—	+	—

1	2	3	4	5
105.	Zaganiacz <i>Hippolais icterina</i>	—	+	+
106.	Pokrzewka jarzębata <i>Sylvia nisoria</i>	—	+	+
107.	Piegża <i>Sylvia curruca</i>	+	+	+
108.	Ciarniówka <i>Sylvia communis</i>	+	+	+
109.	Pokrzewka czarnobista <i>Sylvia atricapilla</i>	+	+	+
110.	Pokrzewka ogrodowa <i>Sylvia borin</i>	+	+	+
111.	Świstunka górską <i>Phylloscopus bonelli</i>	—	+	—
112.	Świstunka leśna <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	+	+	+
113.	Pierwiosnek <i>Phylloscopus collybita</i>	+	+	+
114.	Piecuszek <i>Phylloscopus trochilus</i>	+	+	+
115.	Mysikrólik <i>Regulus regulus</i>	+	+	+
116.	Zniczek <i>Regulus ignicapillus</i>	+	+	+
117.	Mucholówka szara <i>Muscicapa striata</i>	+	+	+
118.	Mucholówka mała <i>Ficedula parva</i>	+	+	+
119.	Mucholówka białoszyja <i>Ficedula albicollis</i>	+	+	+
120.	Mucholówka żałobna <i>Ficedula hypoleuca</i>	—	+	+
121.	Raniuszek <i>Aegithalos caudatus</i>	—	+	+
122.	Sikora uboga <i>Parus palustris</i>	+	+	+
123.	Sikora czarnogłowa <i>Parus montanus</i>	+	+	+
124.	Sikora czubatka <i>Parus cristatus</i>	+	+	+
125.	Sikora sosnówka <i>Parus ater</i>	+	+	+
126.	Sikora modra <i>Parus caeruleus</i>	+	+	+
127.	Bogatka <i>Parus major</i>	+	+	+
128.	Kowalik <i>Sitta europaea</i>	+	+	+
129.	Pelzacz leśny <i>Certhia familiaris</i>	+	+	+
130.	Pelzacz ogrodowy <i>Certhia brachydactyla</i>	—	+	—
131.	Wilga <i>Oriolus oriolus</i>	—	+	+
132.	Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	+	+	+
133.	Dzierzba czarnoczelna <i>Lanius minor</i>	—	+	+
134.	Srokosz <i>Lanius excubitor</i>	+	+	+
135.	Sójka <i>Garrulus glandarius</i>	+	+	+
136.	Sroka <i>Pica pica</i>	+	+	+
137.	Orzechówka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	+	+	+

1	2	3	4	5
138.	Kawka <i>Corvus monedula</i>	+	+	+
139.	Gawron <i>Corvus frugilegus</i>	+	+	+
140.	Wrona <i>Corvus corone cornix</i>	+	+	+
141.	Kruk <i>Corvus corax</i>	+	+	+
142.	Szpak <i>Sturnus vulgaris</i>	+	+	+
143.	Wróbel domowy <i>Passer domesticus</i>	+	+	+
144.	Zięba <i>Fringilla coelebs</i>	+	+	+
145.	Kulczyk <i>Serinus serinus</i>	+	+	+
146.	Dzwoniec <i>Carduelis chloris</i>	+	+	+
147.	Szczygłel <i>Carduelis carduelis</i>	+	+	+
148.	Czyż <i>Carduelis spinus</i>	—	+	+
149.	Makolągwa <i>Carduelis cannabina</i>	—	+	+
150.	Krzyżodziób świerkowy <i>Loxia curvirostra</i>	+	+	+
151.	Dzłwonla <i>Carpodacus erythrinus</i>	+	+	+
152.	Gil <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	+	+	+
153.	Grubodziób <i>Cocc. coccothraustes</i>	+	+	+
154.	Trznadel <i>Emberiza citrinella</i>	+	+	+
155.	Cierlik <i>Emberiza cirius</i>	—	+	—
156.	Potrząs <i>Emberiza schoeniclus</i>	+	—	—
157.	Potrzeszcz <i>Millaria calandra</i>	+	—	—
Razem gatunków:		110	138	138

tabelami podano wykaz obserwacji gatunków uznanych za zagrożone w skali europejskiej (wg Dyrca 1989).

Bocian czarny *Ciconia nigra* — 4 lipca 1991 obserwowano jednego ptaka żerującego na łące w przełomie Muszynki.

Trzmiełojad *Pernis apivorus* — 1 czerwca 1991 widziano krążącego osobnika w okolicach pomnika przyrody koło bączki „Nad Wierchomlą”; 16 czerwca 1991 obserwowany w locie, nad polami na zachód od Leluchowa w dolinie Popradu.

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina* — 16 czerwca 1991 zauważono jednego ptaka krążącego nad Popradem w rejonie Zegiestowa; w tym samym dniu widziano też jednego w locie, nad Popradem, 4 km na zachód od Muszyny; osobnika z pokarmem obserwowano w trakcie przelotu na zachód, u wylotu doliny Muszynki koło Tylicza.

Cietrzew *Tetrao tetrix* — 28 grudnia 1990 r. obserwowano

jedną samicę żerującą na skraju młodnika świerkowego, w połowie długości niebieskiego szlaku Prehyba—Rytro.

Derkacz *Crex crex* — 22 czerwca 1991 r. odzywał się na północnych stokach pasma Jaworzyny, na polach uprawnych nad Frycową.

Włochatka *Aegolius funereus* — słyszano głos godowy, 1 czerwca 1991, ok. godz. 1.00, przy baczowce „Nad Wierchomlą”.

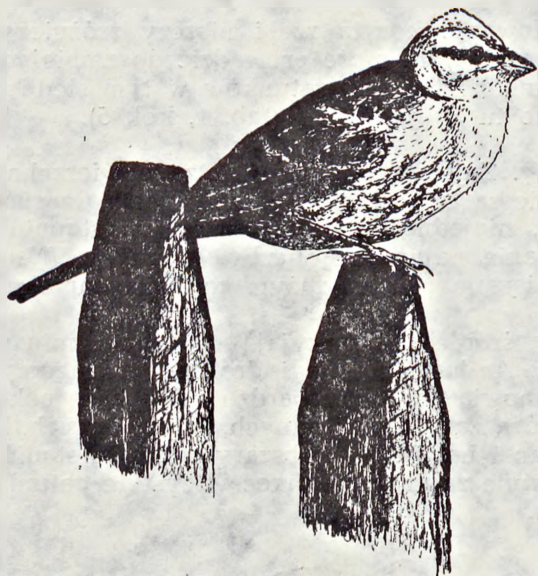
Dzięcioł białogrzioty *Dendrocopos leucotos* — zaniepokojonego osobnika z pokarmem widziano 1 czerwca 1991 r. w rez. „Lembarczek” (gniazdo było niedostępne — najprawdopodobniej znajdowało się w dziupli, wykutej w pniu suchej, złamanej jodły); 2 czerwca 1991 zauważono zaniepokojonego ptaka z pokarmem w suchej świerczynie, na północny wschód od Runka (gniazda nie znaleziono); 16 czerwca 1991 obserwowano osobnika kującego dziuplę w suchym pniu jodły w rez. „Las Lipowy Obrożyska”.

Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis* — samiec, odzywający się głosem wabiącym, był obserwowany 3 maja 1991 w dolinie Roztoki Wielkiej; śpiewający samiec był słyszany w rez. „Lembarczek” 1 czerwca 1991, a 16 czerwca 1991 wraz z samicą w rez. „Las Lipowy Obrożyska”.

Poniżej podano krótką charakterystykę głównych środowisk regionu.

I. Obszary zurbanizowane. Nie stanowią zwartych kompleksów budynków, wobec czego gatunki występujące głównie w innych siedliskach mogą przenikać w obręb zabudowań. Przykładem może być stwierdzenie dzięcioła zielonosiwego *Picus canus* czy liczne występowanie pluszcza *Cinclus cinclus*, pliszki górskiej *Motacilla cinerea* i pokrzewek *Sylviidae* w obrębie zabudowań Rytra. Parki, ogrody i sztuczne zadrzewienia są dogodnym siedliskiem nie tylko dla gatunków typowo synantropijnych. Ogółem stwierdzono 32 gatunki w tym środowisku (tab. 1, kol. 3).

II. Łąki i pola uprawne. W Beskidzie Sądeckim raczej brak obszarów intensywnego rolnictwa, a pola uprawne i duże powierzchnie łąk poprzedzielane są pasmami lasu. Liczne są małe kępy krzewów, ziołorośli, niewielkie obszary nieużytków i zadrzewienia, często przy pojedynczych zabudowaniach. Dzięki temu krajobraz rolniczy jest bardzo urozmaicony, przy czym istnieje tu wiele obszarów ekotonalnych. Tego typu środowisko stanowi ostoję dla wielu gatunków pta-

Ryc. 2. Trznadel, gatunek licznie występujący w środowisku pól uprawnych i łąk. — Yellowhammer *Emberiza citrinella*, a common species in arable fields and grassland habitats. Rys. K. Tylek

ków, których populacje zmniejszają się w skali całego kraju, a nawet Europy (np. derkacz *Crex crex*). Cenne jest liczne występowanie makolągwy *Acanthis cannabina*, szczygła *Carduelis carduelis*, dzwońca *Carduelis chloris*, pokląskwy *Saxicola rubetra* i kuropatwy *Perdix perdix*. Ogółem w tym środowisku stwierdzono 33 gatunki (tab. 1, kol. 4).

III. Doliny rzek. Są to zwykle środowiska o dużej różnorodności gatunków ptaków, co jest związane z obecnością starorzeczy, łąch żwirowych, zakrzaczeń i lasów łęgowych, z różnorodnością zbiorowisk, dostępnością doliny (wąski pas tego siedliska przecinający różnorodne obszary innych środowisk) i jej rolą jako bazy pokarmowej. Występuje tu wiele gatunków związanych przede wszystkim z tym środowiskiem, jak brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, dzięcioł zielony *Picus viridis* czy dziwonina *Carpodacus erythrinus*. Liczebność tych gatunków maleje na skutek zaniku naturalnych dolin rzecznych.

Ogałanie dolin z lasów łęgowych, zasypywanie małych zbiorników wodnych, wycinanie zarośli, wypalanie traw i ziół

oraz regulowanie koryta rzeki niszczy zróżnicowanie żerowisk i schronień, co może prowadzić do zmniejszenia liczebności osobników i liczby gatunków w tym siedlisku. Ogółem stwierdzono tu 30 gatunków (tab. 1, kol. 5).

IV. Lasy. Zajmują one największą powierzchnię w regionie, głównie są to lasy bukowe należące do zespołu buczyny karpackiej, niejednokrotnie w znacznym stopniu zmienione. Występowanie najwyższej liczby gatunków ($N=47$, tab. 1, kol. 6) związane jest z dużym zróżnicowaniem środowiska leśnego.

Polany śródleśne sprzyjają występowaniu świergotka drzewnego *Anthus trivialis* i drozda obrożnego *Turdus torquatus*, stanowią one także bardzo dobrą bazę pokarmową dla drapieżników, zarówno dziennych, jak i nocnych. Dzięki zarastaniu polan i hal istnieją obszary niższych stadiów sukcesji, bardzo chętnie zajmowane przez wszystkie gatunki z rodziny pokrzewek.

Ryc. 3. Strzyżyk, gatunek dominujący w buczynie karpackiej. — Wren *Troglodytes troglodytes*, dominative species in Carpathian beech forest.
Rys. T. Zając

Prześwietlone drzewostany świerkowe średnich klas wieku są typowym siedliskiem zajmowanym przez orzechówkę *Nucifraga caryocatactes*. W sąsiedztwie polan stanowią one optymalne siedlisko dla drozda obrożnego.

Zwarte, suche drzewostany świerkowe są zajmowane przez mysikrólika *Regulus regulus* i zniczka *R. ignicapillus*, gdzie osiągają one wysokie zagęszczenia. Poza tymi dwoma gatunkami jest to siedlisko bardzo ubogie dla ptaków.

Obszary naturalnego starodrzewia, głównie objęte ochroną rezerwatową, stanowią niezwykle cenne siedlisko, ponieważ występuje w nim wiele rzadkich gatunków dziuplaków, zagrożonych wyginięciem z powodu zanikania odpowiednich miejsc gniazdowych (zwalonych pni, złomów, suchych drzew itp.). Obecność budek lęgowych nie rozwiązuje problemu, najczęściej są to bowiem budki jednego rodzaju, przeważnie dostosowane do sikory bogatki *Parus major*. Starodrzew pełni też ważną rolę jako środowisko gniazdowania dużych gatunków ptaków (drapieżników, bociana czarnego *Ciconia nigra*, kruka *Corvus corax*).

„Las Lipowy Obrożyska” jest bardzo cennym siedliskiem charakteryzującym się niezwykle, jak na warunki regionu, bogactwem gatunków i liczebnością ptaków, zbliżonym do stopnia niżowego.

Porównanie Beskidu Sądeckiego z Beskidem Niskim i Bieszczadami (pasmami górskimi o podobnych cechach przyrodniczych) przyniosło interesujące wnioski. Od 1980 r. stwierdzono występowanie w sezonie lęgowym 110 gatunków w Beskidzie Sądeckim i po 138 w Beskidzie Niskim i w Bieszczadach. Według Tomiałojcica (1990) w Polsce występują 232 gatunki lęgowe. Na terenie Beskidu Sądeckiego występuje zatem ok. 45% gatunków krajowej awifauny lęgowej. Oczywiście liczba ta jest przybliżona, nie znamy bowiem dokładnego statusu lęgowego wszystkich gatunków stwierdzonych na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Znacznie mniejsza liczba gatunków w Beskidzie Sądeckim nie może być rezultatem niższego stopnia penetracji tego terenu, bowiem większość danych zawartych w „Atlasie ornitologicznym...” (Walaś 1991) jest wynikiem w miarę równomiernej penetracji wymienionego obszaru. Mniejsza liczba gatunków w omawianym regionie jest prawdopodobnie rezultatem mniejszej różnorodności siedlisk i dużej antropopresji. Zarówno Beskid Niski, jak i Bieszczady są obszarami o wiele słabiej zaludnionymi niż Beskid Sądecki, a więc o niższym stopniu penetracji ludzkiej i mniejszej proporcji środowisk

antropogennych, a doliny rzek mają charakter bardziej naturalny. Dzięki swojej zasobności mogą one stanowić żerowisko lub środowisko marginalne dla wielu gatunków, które normalnie tam nie występują.

W Bieszczadach i Beskidzie Niskim są torfowiska wysokie, sprzyjające występowaniu gatunków charakterystycznych dla środowisk podmokłych.

W przypadku niektórych gatunków siedliska na terenie Beskidu Sądeckiego teoretycznie odpowiadające ich wymaganiom ekologicznym, w rzeczywistości ich nie spełniają. Przykładem może być liczne występowanie orlika krzykliwego *Aquila pomarina* w Beskidzie Niskim i Bieszczadach, podczas gdy w Beskidzie Sądeckim jest to ptak spotykany sporadycznie. Najprawdopodobniej powodem tego jest brak dużych obszarów łąk w sąsiedztwie lasów, przy małej antropresji.

Obecność niektórych gatunków, np. błotniaka zbożowego na terenie Bieszczad, jest związane ze specyficznymi siedliskami, np. połoninami, których po prostu brak w Beskidzie Sądeckim. Dotyczy to także gatunków wysokogórskich i charakterystycznych dla obszarów podmokłych.

Niniejsza praca jest jedynie wstępem do opracowania fauny ptaków Beskidu Sądeckiego. Jak dotąd, nie przeprowadzono tam bowiem żadnych badań ilościowych czy też dokładniejszych studiów biologii cenniejszych gatunków. Przypuszczą się, że badania takie uda się wkrótce zrealizować.

SUMMARY

The birds of the Beskid Sądecki mountain range

Avifauna of the Beskid Sądecki is hardly studied. In field studies, performed in winter of 1989 and in spring of 1990, 73 species of birds were recorded, among others: Black Stork *Ciconia nigra*, Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina*, Black Grouse *Tetrao tetrix*, Tengmalm's Owl *Aegolius funereus*, White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos*, Collared Flycatcher *Ficedula albicollis*. Main features of habitats occurring in the area were analysed. The region was compared with the Beskid Niski Mts. and the Bieszczady Mts. with regard to the number of species.

Translated by the author.

PIŚMIENNICTWO

Danecki J. 1965. *Eremophila alpestris* (L.) W: *Materiały do awifauny Polski II*. Acta Orn. 9: 129.

Dobrowolski K. A., Pielowski Z., Pinowski J., Wasilewski A. 1962. *Das Vorkommen des Kolkrahen (Corvus c. corax L.) in Polen zusammenhang mit seinen Arealen — und Quantitätsveränderungen im Mitteleuropa*. Ekol. Pol. A, 10: 375—521.

Dyrz A. 1989. *Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce*. Przegl. Zool. 23: 417—437.

Głowaciński Z. 1972. *Z obserwacji ornitologicznych w Beskidzie Sądeckim*. Not. Ornit. 13: 54—58.

Kwiatek Z. 1963. *Saxicola torquata* (L.). W: *Materiały do awifauny Polski*. Acta Orn. 7: 263.

Niezabitowski E. L. 1903. *Materiały do fauny kęgowców Galicji. Zwierzęta kęgowe okolic Rytra*. Spraw. Kom. Fizjogr. AU 37: 3—14.

Strawiński S. 1963. *Trudus torquatus L. i Prunella modularis (L.)*. W: *Materiały do awifauny Polski*. Acta Orn. 7: 262—264.

Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność*. Wyd. II, PWN, Warszawa.

Walasz K. (red.) 1991. *Atlas ornitologiczny Polski południowo-wschodniej*. Maszynopis.

Wiltowski J. 1968. *Rozmieszczenie i liczebność jarząbka, Tetra-*stes bonasia* (Linnaeus, 1758) (Aves) w południowej Polsce w roku 1966*. Acta Zool. Crac. 13: 265—276.